משקין בית השלחין פרק ראשון מועד קטן ג.

תולדות. כגון משקה זרעים שלא היה במשכן לא אסר רחמנא: **ומ"ר בכלל זריעה.** שדרכו של זומר לגמומי פירי כזורע. בגירה בענבים בקצירה בתבואה וקצירה אב מלאכה היא בפ' בכל גדול (שבת דף עג.). בגירה בכלל קצירה דשניהם מותכין: **זימור.** מתתך ענפים יבשין של גפן: **עידור.** שחופר תחת הגפנים לרפויי ארעא: **ציפוח.** בעשבים שמותך הרעים מן הטובים. ולא היינו ניכוש דמעקר העיקרים מן הקרקע דלזה אין עוקרין אלא תותכין למעלה: **תלמוד לומר שדך לא כרמך לא.** מדלא כתיב לא תזרע שדך לא תזמור כרמך אלא שדך לא תזרע כרמך לא תזמור[ה] משמע שדך לא כרמך לא: **מקרסמין.** היינו זימור אלא שקרסום שייך באילנות: **מזרדין.** מתתך ענפים יבשים ולחים לפי שיש לאילן ענפים יותר מדאי: **מפסגין.** קומכים האילן שהוא רענן יותר מדאי: **מוכלין.** מניחים זכל בעיקרי האילן: **מפרקין.** אכנים שבל עיקרי האילן: **מאבקין.** שדרשו גראין ומכסין אותו באבק: **מעשנין.** עושין עשן תחת האילן כדי שיעשו התולעים שבעליו: **יקשקש.** היינו עידור אלא שעידור בגפנים וקשקוש בזיתים: **עוגיות.** חופר גומא תחת הגפן ליתן בו מים: **זריעה בכלל ציפה.** וכשנה השביעית שבת שבתון וגו'[ו]: **אף כל עבודה שהיא עבודה וכברם.** כגון כל הני (ו) פרטי יצא קשקוש ועידור ומים בגקעים ועוגיות שאינן בשביעית כו': **לא יקשקש אחת הזיתים ולא יעדר כו'.** ואם תקשי הא אסר עידור לעיל קא תריץ לקמן[ו] בעוגיות הא במדתי והא בעתיקי והוא הדין לעידור: (ב) **כל הני מדרבנן.** אבל מדאורייתא לא הוי אלא זמירה ובגירה כדאמרינן לעיל הני אין מידי אחרינא לא: **מלקקל.** להוציא אבנים מן הכרם: (ג) **סמומי פילי.** שמסתם בקעים של אילן: **תרי.** דאית ביה משום פסידא: **אברויי אילני אסור.** דהוי משום רווחא. והאי דשרי קשקוש היינו סתומי פילי והאי דאסיר היינו אברויי אילני: **כל מקום שנאמר כלל בעשה ופרט בלא תעשה.** כגון הכא דכתיב (ויקרא כה) ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ כלל היינו עשה שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור פרט היינו לא תעשה: **אין דינו אותו בכלל ופרט וכלל.** ואף על גב דכתיב כלל בתריה כגון הכא דכתיב בתריה ו) שבת שבתון לגומר אין לו דין דשאר כלל ופרט וכלל שכתובין כולן בעשה אז בגלוי דאמר כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כענין הפרט דתרבי כל מידי דדמי לפרט אלא דיצאו ליה בכלל ופרט הואיל דבעשה משאר כלל ופרט וכלל אמרינן אין בכלל אלא מה שבפרט הני אין מידי אחרינא לא: **דכולי עלמא ליה לא דרכין כו' מאן דאמר לוקה שפיר.** כדאמר דדרשינן בכלל ופרט וכלל: **אחרינא לא.** להכי חורש אינו לוקה: כי

אף בכל שבשדה ושבכרם. וכל הני עבודות דלעיל נוהגות בין בשדה ובין בכרם ואפילו שיש מהן שאין עתה נוהגין כן י"ל שבמקומן היו עושין כך ורגילין בעשותן בשדה ובכרם: **אין** דינין אותי בכלל **ופרט** וכלל. הכי הוה שמיע ליה לר' אילעא דכיון דהפרט בלא תעשה הכלל האחרון אינו מוציא הפרט ממשמעותיה ואינו כלל ופרט וכלל דדיינינן ליה בכלל ופרט ולא נהירא לי דמנלן דרבי אילעא ס"ל הכי אימא דהפרט שהוא בלא תעשה בטל אבל הכלל עומד במקומו לפי דבריו ועוד לפי לשון זה קשה לי אמאי תיקן דכולי עלמא ליה לרי אבין והא הוה מצי לתרוצי דכולי עלמא אית להו דבכל מקום קוביית הש"ס היא דכיון דמצי למימר דכולי עלמא אית להו סברת האמורא לא מתרצינן ליה ולימא הכי דכולי עלמא אית להו דרבי אבין מאן דאמר אינו לוקה שפיר ומאן דאמר לוקה סבירא ליה כי הך גרייתא דמפקא ליה לתולדות מקרא וקסבר לאו אאמכתא הוא אלא דרשה גמורה היא ולי נראה דהא לימא בדר' אבין אמר ר' אילעא וכו' קאזיל בכה"ג דליכא הכא אלא כלל ופרט דבכלל בתרא לא תשיב כיון דהאי כלל בקרא אחרינא ותשיב בכלל המרוחק זה מזה כיון דלא הוו בחד קרא דהכי מוכח בפ"ק דפסחים (דף ו: ושם) דאיכא למאן דאמר כיון דהוו בתרי קראי לא מיצטרפי למיהוי כלל ופרט וכלל והכא נמי לא הוי אלא כלל ופרט והכי איכא (ד) הגירסא מ)[בירושלמי דכלאים] בפ"ח חד אמר לוקה סבר לה כרבי אילעא דאיתו נדון בכלל ופרט כיון דהפרט בלא תעשה הפרט בטל והכלל במקומו עומד ולפיכך אמר כל החורש בשביעית לוקה וחד אמר החורש בשביעית אינו לוקה לא סבר להא דר' אילעא אלא דינן אותו בכלל ופרט הני אין מידי אחרינא לא ודמי לה דכולהו אית להו דרבי אילעא מאן דאמר לוקה שפיר ומאן דאמר אינו לוקה מכדי זמירה בכלל זריעה ובגירה כו' ואם נפסוק לומר למאן דאמר לוקה אאמאי כתב רחמנא זמירה ובגירה אמאי קסבר אלאו ימירא אמאי אי נמי קסבר כרם משדה לא הוה ילוף הלכך הוצרך למיכתב בין בשדה בין בכרם:

תולדות לא אסר רחמנא דכתיב [1]**ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שדך לא תזרע וגו' מכדי זמירה בכלל זריעה ובגירה בכלל קצירה למאי הלכתא כתבינהו רחמנא** [א]**למימרא דאהני תולדות מיחייב אאחרנייתא לא מיחייב ולא והתניא שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור אין לי אלא זירוע וזימור מנין לניכוש ולעידור ולכיסוח ת"ל שדך לא כרמך** [2]**לא כל מלאכה שבשדך ולא כל מלאכה שבכרמך מנין שאין מקרסמין ואין מזרדין ואין מפסגין באילן ת"ל שדך לא כרמך לא** [2]**לא כל מלאכה שבשדך ולא כל מלאכה שבכרמך מנין שאין מזבלין ואין מפרקין ואין** [ב]**מאבקין ואין מעשנין באילן ת"ל שדך לא כרמך לא** [ג]**כל מלאכה שבכרמך לא יכול לא יקשקש תחת הזיתים** [ד]**ולא יעדר תחת הגפנים** [ו]**ולא ימלא נקעים מים** [ו]**ולא יעשה עוגיות לגפנים ת"ל שדך לא תזרע זריעה בכלל היתה ולמה יצתה להקיש אליה לומר לך מה זריעה מיוחדת עבודה שבשדה ושבכרם אף כל שהיא עבודה שבשדה ושבכרם** [ה]**מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא** [ז]**וקשקוש בשביעית מי שרי והא כתיב** [2]**והשביעית תשמטנה ונטשתה תשמטנה מלקשקש ונטשתה מלסקל אמר רב עוקבא בר חמא** [ח]**תרי קשקושי הוו חד אברויי אילני וחד סתומי פילי** [ט]**אברויי אילן אסור** [ט]**סתומי פילי שרי איתמר החורש בשביעית ר' יוחנן ור' אלעזר חד אמר לוקה וחד אמר** [2]**אינו לוקה לימא בדר' אבין אמר רבי אילעא קמיפלגי דאמר** [ז]**רבי אבין אמר ר' אילעא כל מקום שנאמר כלל בעשה ופרט בלא תעשה אין דנין אותו בכלל ופרט וכלל מאן דאמר לוקה לית ליה דרבי אבין אמר רבי אילעא ומאן דאמר אינו לוקה אית ליה דר' אבין לא דכולי עלמא לית ליה דרבי אבין אמר ר' אילעא מאן דאמר לוקה שפיר ומאן דאמר אינו לוקה אמר לך מכדי זמירה בכלל זריעה ובגירה בכלל קצירה למאי הלכתא כתבינהו רחמנא למימר דאהני תולדות הוא דמיחייב אתולדה אחרינא לא מיחייב ולא והתניא שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור אין לי אלא זירוע וזימור** [ח]**מנין לעידור ולקישקוש ולכיסוח ת"ל שדך לא כרמך לא לא כל מלאכה שבשדך ולא כל מלאכה שבכרמך ומנין שאין מקרסמין ואין מזרדין ואין מפסגין באילן ת"ל שדך לא כרמך לא כל מלאכה שבשדך לא כל מלאכה שבכרמך לא מנין שאין מזבלין ואין מפרקין ואין מעשנין באילן ת"ל שדך לא כרמך לא כל מלאכה שבכרמך לא יכול לא יקשקש תחת הזיתים ולא יעדר תחת הגפנים ולא ימלא נקעים מים ולא יעשה עוגיות לגפנים תלמוד לומר שדך לא תזרע זריעה בכלל היתה ולמה יצתה להקיש אליה לומר לך מה זריעה מיוחדת עבודה שבשדה ושבכרם אף כל שהיא עבודה שבשדה ושבכרם מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא** כי

עלמא ליה לא דרכין כו' מאן דאמר לוקה שפיר. כדאמר דדרשינן בכלל ופרט וכלל: **אחרינא לא.** להכי חורש אינו לוקה: כי

מסורת הש"ס

א) [פי' מפרין האמר מעליהן. ערוך], ב) [סוכה מד:], ג) [בכורות ד:], ד) [מנחות קיג.], ה) [ויקרא כה:], ו) [דף ד:], ז) ל"ל שנת, ח) רש"ל.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אף כל כו' כל הני פרטי דפרט יצא קשקוש כו': (ב) ד"ה לא יקשקש וכו' והיה לעידור הש"ל ולמ"ל מה"ד מדרבנן כל הני מדרבנן אבל מדאורייתא כו': (ג) ד"ה סתומי פילי כו' נ"ב עי' פרש"י פ"ד דשוכה דף מד ע"ב: (ד) תוס' ד"ה אין כו'. והכי איתא בגירסא בפר"ת מד אמר:

גליון הש"ם

גמ' מבין לעידור ולקישקוש ולכיסוח כל"ל לפנ"ד:

מוסף רש"י

מלסקל. להסלוך אבנים למתן (סוכה מד:). אברויי אילני. כמו (יחזקאל כב) וכרא אותם בתוכיהם, לנקות הפסר שעל הפרשים ולהחזיר ביהם רך ותיקות ואילן מצמיח. כך שמעתי. ליצמח אחריהן להכרות את האילן ולהכניסו (סוכה שם). סתומי פילי. שהפרשים מנוגים וצריך לכסותם שלא יכם האילן, ואותקמי אילני הוא שלא יגות ואינו עושה להשמיטן אלא לקיימן שרי. פילי, נקעים (שם).

רבינו חננאל

תולדות לא אסר. שמעינן לה, מדכתיב שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור. מכדי (זריעה) (זמירה) בכלל (זמירה) (זריעה) היא, דכיון שזומר ועוזק צומח, ובצירה בכלל קצירה, למאי הלכתא כת' רחמנא, ללמדך דאהני תולדות מיחייב בשביעית, אתולדות אחרנייתא לא מיחייב. אינו, והתניא שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור. אין לי שחייב בשביעית אלא זורע וזומר בלבד, מנין למנכש ולעודר ולמכסח, ת"ל שדך לא, פי' הוה ליה למכתב לא תזרע, ואנא ידענא דאין זריעה אלא בשדה. שדך דכתב רחמנא למה לי, לרבות כל מלאכות שבשדה. מנין שאין מזבלין ואין מפרקין ואין מאבקין ואין מעשנין, ת"ל כרמך לא, לרבות כל מלאכות שבכרם שאסורות. קתני מיהא דתנכש אסור בשביעית ופרקינן האי איסורא מדרבנן הוא, וקרא אסמכתא כו'. יבול לא יקשקש תחת הזיתים, ולא יעדר תחת הגפנים, ולא ימלא נקעים מים, ולא יעשה עוגיאות לגפנים בין אילן לחברות ת"ל שדך לא תזרע, זריעה וזמירה בכלל שבת שבתון יהיה לארץ היו, ולמה יצאת להקיש אליה, לומר לך מה זריעה מיוחדת עבודת שדות וכרמים, אף כל עבודת שדות וכרמים. למעוטי קישקוש ועידור וביקרא ועשות דעבודת אילנות הן ולא עבודת שדות (וזרעים) [וכרמים]. והלכך שרי קשקוש בשביעית. פי' ו) תרי קישקושי הוו

ט) נראה דאחר כדברי רבינו ז"ל אינו יכול אינו יכול מתיב והשביעית תשמטנה וכו' מלקשקש ומשנינן תרי קשקושי. ד"ה אין דנין נפש רבינו לפי מה שכתב הכ"מ הכין עמו דלגי ביתשלמי שם אחרונה בגירסא כמו הש"ס כאן ע"ש.

מ) נראה דלא גרסינן בירושלמי אלא דכתיב בגירסא דבר"ת.

מ) ראה מ"ר פ"ג מהלכות שמטה הלכה ב ג:
מא ב ג ד מי' שם הלכה ד ה:
יז ה מי' שם הלכה ז:
יח ו ז מי' שם הלי' ט:
יט ח מי' שם הלכה ג:
כ ט י מי' שם הלי' ז:
כא כ מי' שם הלי' ד:

תורה אור השלם

1. ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שבת לי שדך לא תזרע וכרמך לא תזמר את ספיח קצירך לא תקצור ואתענבי נזירך תבצר שנת שבתון יהיה לארץ: ויקרא כה ד-ה
2. והשביעית תשמטנה ונטשתה ואכלו אביני עמך ויתרם תאכל חית השדה כן תעשה לכרמך לזיתך: שמות כג יא

רבינו חננאל (המשך)

חד לאברויי אילני, כלומר, להפרות האילן, כגון גיזום שאמר במס' ע"ז ואמור, וחד לסתומי פילי, לסתום הסדקין, ושרי. איתמר החורש בשביעית ר' יוחנן ור' אלעזר, חד אמר לוקה, סבר לה כר' אלעא דא' מקום שאתה מוצא כלל בעשה, כגון ובשנה השביעית שבת וגו' שבת לה', הרי כלל כל מלאכות שביעית, ועוד פרט בלא תעשה, שנאמר שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור. אמר ר' אילעא, כי האי גוונא אין דנין אותו בכלל ופרט, ג) ונאמר אין בכלל אלא מה שבפרט, זריעה וזמירה קצירה ובצירה אין מידי אחרינא לא. אלא הרינו דן בכלל ופרט וכלל שנאמר ואת ענבי נזירך לא תבצור שנת שבתון יהיה לארץ, ומרבה כל מלאכה, ואפילו החורש בשביעית לוקה. וחד אמר, החורש בשביעית אינו לוקה, לא סבר לה דר' אילעא (דא') (ואמר) דנין אותו בכלל ובפרט. הני אין, כלומר אלו בלבד המפורשין הם במלקות מידי אחרינא לא. (ו)דחינ', לא דכולי עלמא אית להו דר' אילעא, מאן דאמר לוקה שפיר. ומאן דאמר אינו לוקה, מכדי זמירה בכלל זריעה ובצירה כו'. ידושלמי בשביעית פרק ב', מיבלין, מעברין היבלת. מפרקין, בעלין. מאבקין, עושין להן אבק. מעשנין, מחגנין. מזהמין ומחליעין בשביעית, מה בין זוהם לעושה בית, המזוהם אינו אלא כמרשיב שומר. עושה בית מיצל עליה, והיא גדילה מחמתו. מה בין מחפה באבנים ובתכן ובקש שהוא מותר, למחפה בעפר שאסור, המחפה בקש וכתבן (ו)באבנים, אינו אלא כמרשיב שומר. המחפה בעפר, עושה לו טינא והיא גדילה מחמתו.

ג) נראה דמשנה ראשונה דלעיל אינו אלא מתיב ולא מתיב והשביעית תשמטנה וכו' מלקשקש ומשנינן תרי קשקושי.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com